

Avtor odklanja orientalno hipotezo izvora iberske zvončaste čaše. Predvsem se tu naslanja na časovni razloček, ki kulturo zvončaste čaše deli od eventualnih vzorov v egipčanski tasa kulturi. Odklanja pa tudi srednjeevropski izvor, izvemši posamezne oblike. Zato domneva avtor, da bi izvor obmorske zvončaste čaše bil v Južni Španiji lahko v zvezi s kardialno keramiko, medtem ko bi se kontinentalna čaša mogoče mogla pojasniti z nekim odsekom jamske kulture.

Glede širjenja kulture zvončaste čaše z Iberskega polotoka pa je avtor mnenja, da bi se moralo objasniti širjenje v nekem času ali v raznih časovnih razdobjih s predelavo kovine. Na Iberskem polotoku je kultura zvončaste čaše trajala zelo dolgo in se mora po avtorjevem mnenju časovno staviti med kardialno keramiko, ki je delno istočasno s pojavom evropskih kultur. Obmorski in almeria tip sta pa po vsej verjetnosti istočasno. Na drugi strani bi pa pojav mediteranskega tipa na centralnem višavju mogel biti istočasen s polnim razvojem kontinentalnega tipa. Kljub temu pa avtor misli, da danes še ne moremo razpravljati o relativni kronologiji posameznih tipov čaš.

Josip Korošec

Valter Krušič: Karies pri Starih Slovanih (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za prirodoslovne in medicinske vede, Dela 6, Inštitut za medicinske vede), Ljubljana 1954, 104 str., večje število slik v tekstu in nemški povzetek.

Razred za prirodoslovne in medicinske vede SAZU je med svojimi edicijami izdal tudi razpravo Valterja Krušiča: Karies pri Starih Slovanih, ki sodi po svoji problematiki in obravnavanem gradivu v ožjo medicinsko oziroma stomatološko stroko, je pa izredno pomembna tudi za arheologijo in arheologe, ki se ukvarjajo s problematiko zgodnjega srednjega veka. Ne namenim se spuščati v prikazovanje čisto stomatoloških problemov, je pa nujno, da se razprave dotaknemo s čisto arheološkega gledišča, ker nam nudi kljub drugi osnovni zamisli izredno dragocene ugotovitve za proučevanje življenja Starih Slovanov.

Avtor je svoje delo razdelil na nekoliko oddelkov, ki obravnavajo posamezne slovanske nekropole, ki so bile odkrite v zadnjih letih na naših tleh. V uvodu podaja dosedanje raziskovanje kariesa na podobnem gradivu, kjer omenja rezultate Eulera, ki je raziskoval karies pri šlezijijskih Slovanih. Poleg njega se pa dotika tudi drugih stomatologov, ki so raziskovali gradivo IX. do XIII. stoletja. To gradivo pa ne pripada Slovanom, temveč drugim etničnim skupinam, kakor Ogom, Frankom itd. V uvodu skuša avtor podati na temelju dosedanjih zgodovinskih ugotovitev tudi neko splošno sliko o načinu življenja tako Starih Slovanov v splošnem, še posebej pa tudi Slovencev v zgodnjem srednjem veku. Pri tem se dotika tako prehrane kakor načina stanovanja, ker so ti momenti precej pomembni pri problematiki kariesa. Dalje opisuje avtor metodo, po kateri je preiskoval zobovje in ugotavljal karies in druge bolezni. Pri tem se naslanja na raziskave drugih stomatologov ter njih mnenja glede kariesa, abrazije itd., na raziskanih lobanjah od neolitika dalje.

Naslednji oddelki so posvečeni preiskavi zobovja iz posameznih nekropol v Sloveniji. Blejsko nekropolo deli avtor na izkopanine iz 1948. in izkopanine iz 1949. leta. Končni avtorjevi sklepi so glede na nekropolo iz leta 1948, da je celotno število karioznih zob v primeri z zdravimi 10,50 %, medtem ko je pri Starih Slovanih, ki so živeli v Šleziji med IX. in XII. stoletjem, bilo le 2,46 % karioznih zob. Največja umrljivost je pa bila med 36. in 55. letom. V tej dobi je bil karies tudi najbolj razširjen. Pač pa so moški imeli več kariesa kakor ženske. Avtor navaja poleg teh še več ugotovitev o vrsti kariesa in drugih zobnih obolenjih, ki pa zanimajo le bolj strokovnjake stomatologe, medtem ko za arheologijo danes prihajajo v poštev le bolj splošni sklepi, na temelju katerih more tudi arheologija izvajati posamezne sklepe. Blejska nekropola iz leta 1949, za katero avtor že v uvodu navaja neenakost gledišč arheologov glede etnične pripadnosti, pa kaže zadevno tudi drugačno sliko, kakor nekropola iz leta 1948, ki je pa časovno mlajša. Po avtorjevih sklepih je tu karioznih zob precej manj, namreč 7,08 %. Umrljivost je pa bila največja v starosti med 22. in 35. letom. Karies je najbolj razširjen pri skupini senilis (56—75 let) in matorus (36—55 let). Ptujsko grobišče, ki se časovno lahko vzporeja z blejskim grobiščem iz leta 1948, pa kaže še veliko bolj spremenjeno sliko. Karioznih zob je glede na zdrave

bilo komaj 4,06 %. Umrljivost je bila največja v starosti med 22. in 35. letom. Največji odstotek kariesa pa je bil pri skupini matorus. Toda karies je tudi že pri otrocih pujske nekropole in sicer ga je kar 8,5 %. Nekropola v Turnišču je dala 4,1 % kariesa; umrljivost je bila največja med 22. in 35. letom. Pri otroških skeletih je bilo na zobovju 5,2 % kariesa.

V končnem sklepu se avtor dotika vseh svojih rezultatov ter glede kariesa pri Starih Slovanih v Sloveniji misli, da so Slovani v Sleziji pripadali plemenom, katerih življenjska raven je bila nižja od življenjske ravni na Bledu in v Ptujju. Vendar je bil pa karies pri Alpških Slovanih še enkrat bolj razširjen, kakor pri tistih Slovanih, ki so živeli v Panonski ravnini. Avtor dopušča tudi možnost, da so temu pojavu vzrok življenjske razmere, ker hrana in stanovanje nista edina činitelja, ki soodločata o stanju zobovja pri kakem plemenu ali narodu. V poštev prihaja po avtorjevem mnenju tudi vrsta prirojenih konstitucionalnih momentov, socialno stanje itd. Avtor daje večjo prednost rezultatom nekropole na Ptujju za splošne sklepe, kakor pa nekropoli na Bledu. Povprečno doživetje Starih Slovanov, ki so živeli na naših tleh, je bilo pa okoli 40 let.

Krušičeva razprava nam v zvezi z že znanimi arheološkimi in antropološkimi rezultati nudi nekaj dragocenih podatkov o nekaterih vprašanih, ki se bodo morala upoštevati tudi pri drugih raziskovanjih. Predvsem bo prišel v poštev način življenja v raznih krajih, socialni položaj posameznikov, splošne higienske razmere, itd.

Josip Korošec

France Starè, Prazgodovinske Vače, Univerza v Ljubljani, Arheološki seminar, Ljubljana 1954, 192 strani, 27 slik in 3 priloge.

V okviru Arheološkega seminarja ljubljanske univerze je izšla tretja disertacija: France Starè, Prazgodovinske Vače. Ne glede na disertacijo kot tako, je to delo izredno pomembno za našo predzgodovino, predvsem za ilirsko-halštatsko obdobje naših krajev. Avtor nam je v svojem delu podal jasno sliko kronoloških, trgovinskih, metalurških, umetnostnozgodovinskih in tipoloških problemov tega obdobja in s tem omogočil pogled v ta čas, ki je doslej ali napačno tolmačen, ali pa tudi nezadostno prikazan.

Svoje delo je avtor razdelil v nekoliko oddelkov. V uvodu podaja zgodovino raziskovanja na Vačah in ustrezne objave. Istočasno nakazuje tudi problematiko, ki se je pojavila ob teh najdbah. V uvodu je zajeto tudi avtorjevo stališče k tej problematiki, kakor tudi k doslej postavljeni kronologiji. Dal je splošno shemo tipološke razčlembе, po kateri je tudi razčlenil gradivo z Vač. Pri tem je omembe vredno, da je pri tipološkem razčlenjevanju predmetov upošteval funkcijo predmeta, obliko predmeta in varijanto predmeta. S tehnične strani pa deli predmete, ki so izdelani direktno z roko, predmete, ki so izdelani z roko z nekim drugim predmetom, predmete, ki so izdelani v zvezi s fizikalnimi procesi in predmete, ki so sestavljeni z orodjem iz že izdelanih kosov.

V naslednjem odstavku »Najdišče« podaja avtor pregled raziskovanja na Vačah v raznih obdobjih, kakor tudi vse ostale podatke, ki jih je mogel zbrati glede lege grobišč in naselbine, o načinu pokopavanja, obliki grobov, splošne opombe k pridevkom ter tudi razna gledišča, ki so bila postavljena glede na vaško kulturo. Po podatkih, ki jih avtor navaja za naselbino, se naslanja na W. Schmidu, ki jo je edini tudi raziskaval, ako izvzamemo avtorjevo več ali manj sondiranje tega mesta v novejšem času. Glede na izredno skope in celo pomanjkljive Schmidove podatke tudi o vaški naselbini ni mogoče izvajati nikakršnih sklepov, še manj pa splošno o železnodobnih naselbinah v Sloveniji. Avtor sicer sklepa, da je mogla biti na Vačah naselbina, ki se je raztezala na Zgornji in Spodnji Kroni, središče nekega širšega geografskega področja, ki bi naj bilo rodovno središče ter osnovni družbenopolitični, gospodarski, trgovski in kulturni center, vendar je to danes le domneva, ki je še zelo slabo materialno podprta, čeprav je verjetna.

V tretjem odstavku prehaja avtor na tipologijo objektov, na njih analizo in tolmačenje. Avtor deli celotno gradivo glede na njega funkcijo na nekoliko skupin. V prvo skupino uvršča predmete s praktično uporabno funkcijo, kakor so noži, sekire, sulice, puščice, pasne sponse, fibule, igle, gumbi ter še nekatere kovinaste predmete, kakor meči, bodala, čelade, žvale, dereze, šila, situle in ciste.